

Ecologisch Werkprotocol Gemeente Waalwijk

*Zorgvuldig handelen en bestendig beheer
binnen de Omgevingswet – Wet Natuurbescherming*

2024

Colofon

Opgesteld door:

Naam: Kimberly Hofstede

Functie: Senior Groenbeheerder TORV, Gemeente Waalwijk

Vereiste opleiding: AOC Keurmerk Wet Natuurbescherming Niveau 3
Gecertificeerd bij Yuverta te Horst op 27 november 2023
(relatienummer 442941)

Status: Definitief

Datum: 16 augustus 2024

Inhoud

Deel 1: Inleiding en Stappenplan.....	3
Inleiding.....	3
Stappenplan: Ecologisch werkprotocol wel of niet toepasbaar?	5
Deel 2: Ecologisch werkprotocol	9
H1. Algemene werkbeschrijving.....	9
H2. Risicoanalyse	11
H3. Risicomanagement.....	20
3.1 Deskundig handelen	20
3.2 Zorgvuldig handelen	21
3.2.1 Zorgplicht.....	21
3.2.2 Algemeen zorgvuldig handelen.....	22
3.2.3 Specifiek zorgvuldig handelen.....	24
H4. Verzamelen en uitwisselen gegevens	29
H5. Communicatie	30
Ondertekening.....	32

Deel 1: Inleiding en Stappenplan

Inleiding

Voor wie?

Dit ecologisch werkprotocol is opgesteld door de Gemeente Waalwijk, hierna 'de gemeente' en in de eerste plaats bedoeld voor intern gebruik door met name de afdeling beheer (TORV) en buitendienst (TBUI). Ook externe aannemers, die in opdracht van de gemeente bestendig beheer of onderhoud uitvoeren, kunnen gebruik maken van dit ecologisch werkprotocol en het protocol eventueel gebruiken als basis voor een project- of locatie specifiek ecologisch werkprotocol.

Doel protocol

Het werken met dit ecologisch werkprotocol is een voorwaarde, om als gemeente te mogen werken met de Gedragscode soortbescherming Gemeenten van Koninklijke Vereniging Stadswerk Nederland, hierna 'de Gedragscode'. Op dit moment is de Gedragscode uit 2023 de meest recente versie. Met een Collegebesluit is op 14-03-2023 (zaaknummer 2023-011028) vastgesteld dat we automatisch met de nieuwste versie van de Gedragscode gaan werken, indien die er komt.

We willen werken met de Gedragscode, omdat we dan geen ontheffing bij de Provincie hoeven aan te vragen, voor het uitvoeren van bestendig beheer of onderhoud. De Gedragscode beschrijft een toegestane werkwijze om werkzaamheden zonder ontheffing uit te mogen voeren, die mogelijk schade veroorzaken aan beschermde soorten of hun vaste rust- en voortplantingsplaatsen. Door via de Gedragscode te werken kun je schade beperken, voorkomen of verhelpen.

Scope Bestendig beheer en onderhoud

De Gedragscode maakt onderscheid in twee typen werkzaamheden:

1. Ruimtelijke ontwikkeling of inrichting
2. Bestendig beheer of onderhoud

Dit ecologisch werkprotocol is nadrukkelijk niet toepasbaar bij ruimtelijke ontwikkelingen. Zoals: aanpassen van voetpaden en wegen, dempen van een watergang, renoveren van een brug, verwijderen van een totale beplanting.

Dit ecologisch werkprotocol is wel toepasbaar bij bestendig beheer of onderhoud. Hieronder wordt verstaan: het voortzetten van (regulier) onderhoud. Het resultaat daarvan is het behoud van de bestaande situatie en het behoud van de aan de locatie gekoppelde functies voor flora en fauna. Werkzaamheden worden veelal op basis van een beheerplan of beheersysteem verricht en kennen een bepaalde cyclus of herhaling. Meestal worden dergelijke werkzaamheden gerealiseerd in de vorm van een contract.

Leeswijzer

Navolgend is eerst een stappenplan opgenomen, welke inzichtelijk maakt of dit Ecologisch werkprotocol wel of niet gebruikt mag worden bij een werkzaamheid. Bij een specifieke, lokale werkzaamheid of project kan het zo zijn dat dit protocol onvoldoende is en dat bijvoorbeeld een nieuw protocol of een aanvulling op dit protocol nodig is. Het stappenplan geeft ook aan wat je moet doen als dit protocol niet voldoende is.

Het daadwerkelijke Ecologisch werkprotocol start in deel 2 van dit rapport. Hoofdstuk 1 geeft daarbij een algemene beschrijving van de werkzaamheden die onder dit protocol mogen worden uitgevoerd. Hoofdstuk 2 geeft een overzicht van beschermde soorten die voorkomen binnen onze gemeente. Hoofdstuk 3 gaat nader in op hoe, bij de uitvoering van werkzaamheden, zorgvuldig gehandeld dient te worden, omtrent deze beschermde soorten. Hoofdstuk 4 beschrijft de werkwijze en taakverdeling omtrent (verzamelen en actueel houden van) soorteninformatie. Hoofdstuk 5 Communicatie maakt de taken en verantwoordelijkheden van alle betrokkenen inzichtelijk en omschrijft hoe omgegaan dient te worden met onvoorziene omstandigheden en calamiteiten. Het protocol sluit af met een pagina ter ondertekening, door opdrachtnemer (onderhoud uitvoerende partij).

Stappenplan: Ecologisch werkprotocol wel of niet toepasbaar?

Onderstaande tabel geeft het stappenplan weer om te bepalen of dit ecologisch werkprotocol wel of niet toepasbaar is op een werk. Tevens geeft het aan welke stappen moeten worden ondernomen, indien dit protocol niet van toepassing is. Onder de tabel staat meer informatie over wat de termen met een asterisk (*) precies betekenen.

	Vraag	Antwoord
1.	Behoud je de bestaande situatie en aan de locatie gekoppelde functies voor flora en fauna? OF Heeft de maatregel een bepaalde cyclus of herhaling? (Bijvoorbeeld elk jaar snoeien of elke 10 jaar baggeren.)	Nee? Dan is het geen Bestendig Beheer of Onderhoud. Neem contact op met een ecologisch deskundige die kan kijken of het een vrijgestelde ruimtelijke ontwikkeling is, of dat een ontheffingsaanvraag nodig is. Dit ecologisch werkprotocol is <u>niet</u> toepasbaar. Ja? Dan is het Bestendig Beheer of Onderhoud. Dit Ecologisch werkprotocol is <u>wel</u> toepasbaar, ga naar vraag 2.
2.	Geeft hoofdstuk 2 voldoende, volledige en actuele informatie* over welke algemene*, beschermde*, rode lijst* en beleidssoorten* en (vaste) rust en verblijfsplaatsen daarvan, aanwezig zijn binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden?	Ja? Dit ecologisch werkprotocol is <u>wel</u> toepasbaar, ga naar vraag 3. Nee? Indien de algemene uitwerking voor de totale gemeente, uit hoofdstuk 3, onvoldoende toereikend is, dient een inventarisatie van lokale natuurdata plaats te vinden. Soorteninformatie kan uit de NDFF (Nationale database flora en Fauna) worden gehaald, afkomstig zijn uit een door een ecologisch deskundige uitgevoerde QuickScan of uit een eigen gemeentelijke soortendatabase. Op moment van schrijven is de gemeente bezig met het ontwikkelen van een eigen GIS-kaartlaag “Flora en Fauna”. Hierop wordt aangegeven welke bijzondere soorten flora en fauna voorkomen in de gemeente, waar hun <u>rust- en voortplantingsplaatsen</u> zijn en wat hun <u>essentieel leefgebied</u> is. Na ontwikkeling kan deze kaart met uitvoerende partijen worden gedeeld. Zodra de natuurdata is geïnventariseerd moet worden bepaald in hoeverre deze overeenkomt met hoofdstuk 3 en in hoeverre toch met dit protocol gewerkt kan worden, of misschien een aanvulling op dit protocol nodig is. Ga vervolgens naar vraag 3.
3.	Zijn er (vaste) rust- en voortplantingsplaatsen en/of essentiële leefgebieden van wettelijk beschermde soorten aanwezig op de werklocatie en/of binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden?	Nee? Inzet van de Gedragscode is niet nodig. De algemene zorgplicht* (3.2.1. uit dit protocol) blijft wel van kracht. Ja? Confronteer werkinformatie met soortinformatie om te inventariseren welke verboden* (mogelijk) worden overtreden. Ja? Verwacht je <u>wel</u> een overtreding? Werk zorgvuldig handelen uit conform paragraaf 5.4 uit de Gedragscode. Dit is al

		Verwacht je <u>geen</u> overtreding? Dan is inzet van de Gedragscode niet nodig. De algemene zorgplicht blijft wel van kracht.	algemeen voor de totale gemeente uitgewerkt in hoofdstuk 3. Ga naar stap 4.
4.	Als uit stap 3 blijkt dat de Gedragscode <u>wel</u> van toepassing is: Bepaal de mate van zorgvuldig handelen. Ga je schade aan beschermde soorten en (vaste) voortplantings- rust en verblijfsplaatsen voorkomen of beperken en herstellen?	Hier onder staan de opties. Werk je keuze uit binnen het ecologisch werkprotocol. Dit is algemeen voor de totale gemeente al uitgewerkt in hoofdstuk 3. Voor een specifiek project moet deze stap mogelijk opnieuw worden uitgevoerd. Voorkomen - Werk buiten de verstoringvrije afstand - Werk buiten de functionaliteitszone - Werk buiten essentieel leefgebied - Werk buiten de soort specifieke kwetsbare periode Beperken of herstellen (mag alleen als schade voorkomen aantoonbaar niet mogelijk is én een wettelijk belang geldt) - Werk binnen de functionaliteitszone, buiten de gebruikersperiode - Werk binnen een deel van het essentieel leefgebied (fasering) - Werk op zorgvuldige wijze binnen de soortspecifieke kwetsbare periode	

*

Actuele informatie

De soortinformatie mag niet ouder zijn dan 3 jaar voor vogels en habitatrichtlijnsoorten en niet ouder dan 5 jaar voor de nationaal beschermde soorten.

Algemene soorten / Algemene zorgplicht

Vanuit de zorgplicht zijn alle in het wild levende planten en dieren beschermd. Flora en fauna soorten die geen Europese (Vogel- en Habitatrichtlijn) of nationale beschermingsstatus hebben, noemen we “algemene soorten”. Ook bij bestendig beheer, zonder voorkomende beschermde soorten, ben je verplicht om de zorgplicht na te leven, dus om: nadelige gevolgen voor in het wild levende dieren en planten te voorkomen, beperken of ongedaan te maken. Er wordt onder meer verwezen naar de waarborging van de gunstige staat van instandhouding. Hou dus extra rekening met eventueel voorkomende kwetsbare of bedreigde soorten, ondanks dat zij geen specifieke beschermde status hebben.

Beschermde soorten

Naast algemene soorten zijn er soorten die specifiek beschermd zijn, doordat zij staan genoemd op een specifieke lijst. Europees beschermde soorten staan in de Vogelrichtlijn (alle inheemse vogels) en

in de Habitatrichtlijn (alle inheemse vleermuizen, maar ook andere dieren en planten). Daarnaast heeft Nederland zelf een lijst met extra, Nationaal beschermde soorten.

Naast alle inheemse vogels en vleermuizen zijn door de Nationaal beschermde soorten ook alle zoogdieren (m.u.v. mol, huismuis, zwarte rat, bruine rat), reptielen en amfibieën beschermd. Bij soorten die alleen op de Nationale lijst staan, mogen Provincies aangeven dat zij zo'n soort toch vrijstelling van hun beschermde status geven. Deze lijst "Overzicht algemene vrijstelling soorten per provincie" kan regelmatig wijzigen, dus zoek altijd de meest actuele versie op. In Noord-Brabant is/was bijvoorbeeld als enige provincie het wild zwijn vrijgesteld van zijn beschermde status, in verband met varkenspest risico's.

Kwetsbare/Rode lijst soorten

De rode lijst heeft geen juridische status. Hij geeft aan welke soorten kwetsbaar zijn, oftewel met welke soorten het niet goed gaat. Voor deze soorten geldt uitsluitend de algemene zorgplicht, net als bij de algemene soorten. Wel is het goed om extra aandacht te schenken aan deze soorten, omdat je nooit de gunstige staat van instandhouding van een soort mag schaden. Terwijl er bij rode lijst soorten wel een groter risico bestaat, op het schaden van die gunstige staat van instandhouding. Hierom wordt aanbevolen extra aandacht aan te schenken aan deze kwetsbare soorten, om de gunstige staat van instandhouding te beschermen.

Beleidssoorten

Vanuit een overheid of opdrachtgever, of bij een specifiek project, kan een bepaalde dier- of plantsoort extra belangrijk worden gevonden. In Gemeente Waalwijk hebben we in het groenbeleid gidssoorten vastgelegd. Achterliggende gedachte is: als deze soorten aanwezig zijn, zijn of worden de omstandigheden ook geschikt voor vele andere soorten. De Waalwijkse gidssoorten staan hier onder genoemd. Bij beheer en ontwikkelingen wordt ingezet op het behoud- of creëren van geschikt leefgebied voor deze soorten.

Vogels

- Huismus (stedelijk groen)
- Huiszwaluw (stedelijk groen en water)
- Patrijs (bloemrijke weidelandschappen)
- Grutto (bloemrijke weidelandschappen)

Zoogdieren

- Eekhoorn (aaneengesloten boomstructuren)
- Wezel (zeer gevarieerd stadslandschap)
- Waterspitsmuis (oever)
- Ondergrondse woelmuis (bloemrijke vegetatie)

Vlinders

- Bruin blauwtje (bloemrijke vegetatie)
- Koninginnepage (bloemrijke vegetatie, schrale, zonnige plekken, braakliggend terrein)
- Kleine parelmoervlinder (bloemrijke vegetatie, schrale, zonnige plekken, braakliggend terrein)

Andere insecten

- Wormkruidbij (bloemrijk gras en zoomvegetaties)
- Veldkrekel (bloemrijk gras)

Planten

- Muurleeuwenbek (muurplant)
- Moerasspirea (oeverplant)
- Grote pimpernel (natte, bloemrijke vegetatie)
- Grasklokje (bloemrijke vegetatie)
- Margriet (bloemrijke vegetatie)

Verboden

De Wet Natuurbescherming, onder de Omgevingswet, is een kaderwet. Hij geeft de globale kaders van wat je wel en niet mag doen. Iedereen heeft altijd een algemene zorgplicht voor alle in het wild levende dieren en planten en het is verboden:

- Specifieke beschermde soorten (opzettelijk) te verstoren, doden, verwonden of te vangen.
- Voortplantingsplaatsen of rustplaatsen (opzettelijk) te beschadigen, vernielen of wegnemen.
- Eieren te beschadigen, rapen of bezitten.
- Specifieke beschermde planten te plukken, verzamelen, afsnijden, onwortelen, vernielen. Daarbij geldt ook dat wortels niet beschadigt mogen worden (wat bij bodemverdichting en insporing zou kunnen gebeuren).

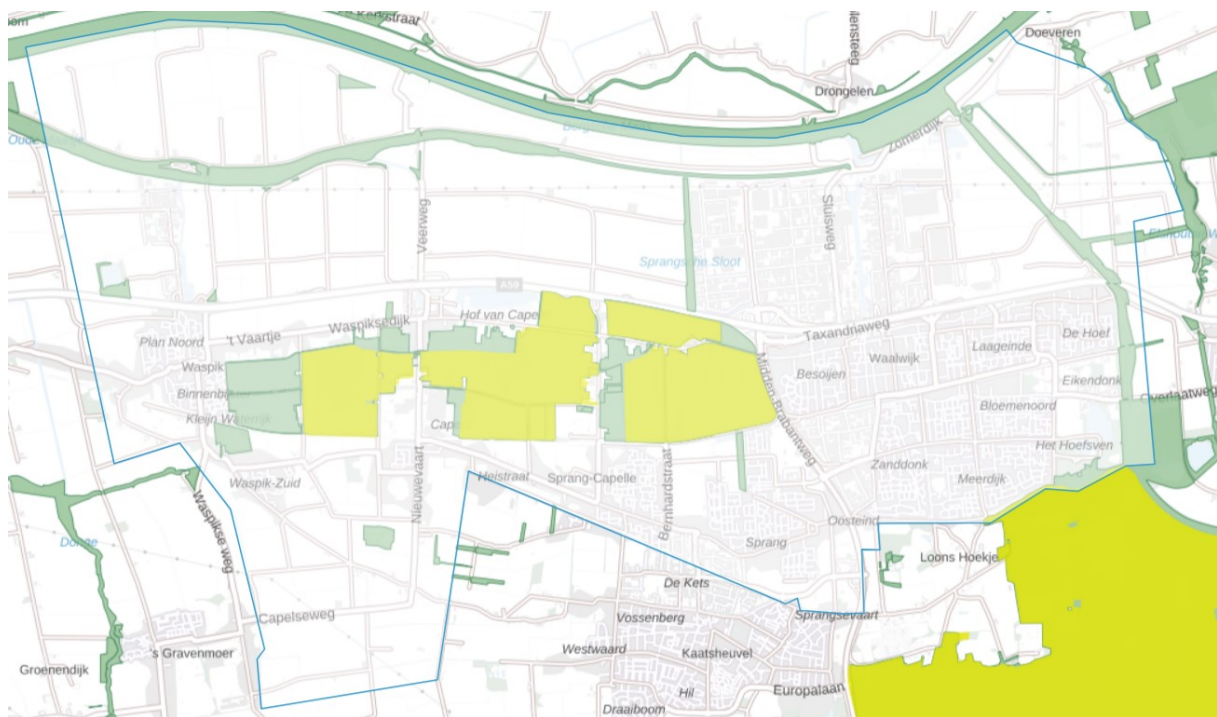
Bijvoorbeeld een maaimachinist pleegt zelf een strafbaar, Economisch Delict als hij de wet niet naleeft door een beschermde plant af te maaien, voordat deze zaad heeft kunnen zetten. Het is dan ook ieders eigen verantwoordelijkheid om voldoende op de hoogte te zijn van deze wet en werkzaamheden alleen uit te voeren als daar een gedegen Ecologische Werkinstructie aan ten grondslag ligt. Meer daar over in deel 2 van dit rapport.

Deel 2: Ecologisch werkprotocol

H1. Algemene werkbeschrijving

Diverse beheerwerkzaamheden zijn noodzakelijk om de openbare ruimte functioneel te houden. Deze werkzaamheden gaan met name over de openbare (verkeers)veiligheid, verzorgde leefomgeving en bescherming van wilde flora en fauna, door het in stand houden van hun leefgebied middels beheeringrepen.

De werkzaamheden vinden plaats in de totale Gemeente Waalwijk. Hier onder vallen Waalwijk, Sprang-Capelle, Waspik en de bijbehorende buitengebieden. Figuur 1 geeft de gemeentegrenzen en de locaties van natuurgebieden weer. De natuurgebieden zelf zijn (meestal) in beheer van derden en maken geen onderdeel uit van gemeentelijke beheercontracten. Wel moet bij uitvoering van activiteiten altijd worden getoetst of er sprake is van externe werking, waardoor activiteiten buiten een natuurgebied toch negatief effect kunnen hebben op de instandhoudingsdoelen van het betreffende natuurgebied. Omdat dit ecologisch werkprotocol zich beperkt tot bestendig beheer, is er in dit geval geen risico tot externe werking met negatieve gevolgen.

Figuur 1. Natuur Netwerk Nederland (groen), Natura-2000 gebied (geel) en de gemeentegrenzen (blauwe lijn) (Bron: atlasleefomgeving.nl)

De onderhoudscyclus, van de diverse werkzaamheden, is vastgelegd in de OOR-bestekken en overige beheercontracten. In het beheersysteem (GBI World) is inzichtelijk wat wel of niet in eigendom en/of beheer van de gemeente is en welke beheergroep (bijv. haag of vaste planten) aan een object is toegekend. De toegekende beheergroep bepaald conform contract welke onderhoudsmaatregelen, met welke frequentie (of beeldkwaliteitsniveau) worden uitgevoerd.

Dit ecologisch werkprotocol is gebaseerd op de Gedragscode Soortbescherming Gemeenten van Koninklijke Nederlandse Vereniging Stadswerk en hoofdzakelijk opgesteld in het kader van de OOR-bestekken. Deze gaan over Integraal Onderhoud Openbare Ruimte. De werkzaamheden die hier onder vallen zijn elk bestendig beheer:

- a. Onderhoud beplantingen, waaronder valt beheersing onkruid en overgroei en snoei (ook wortelopschot)
- b. Beheersen grashoogte grasvelden en hondentoiletten
- c. Veegvuilbeheersing
- d. Beheersen onkruid op verhardingen
- e. Blad en natuurlijk afval verwijderen
- f. Afvalbakken ledigen
- g. Beheersen zwerfafval, grof vuil, dumpingen, verkeerd aangeboden afval of afval op onjuist moment aangeboden en bijplaatsingen verwijderen
- h. Hondenpoep verwijderen openbare ruimte en hondentoiletten
- i. Afhandelen van meldingen (gerelateerd aan werkzaamheden in het bestek)
- j. Inboet

Werkzaamheden die niet in het OOR-bestek zitten, maar wel ook vallen onder bestendig beheer en dit ecologisch werkprotocol zijn bijvoorbeeld:

- a. Maaien bermen
- b. Uitmaaien waterlopen en waterpartijen
- c. Ruimen ontvangst plichtig maaisel
- d. Dunnen bosplantsoen
- e. Snoei bomen incl. verwijderen stamopschot
- f. Beheersen invasieve exoten (o.a. Aziatische duizendknopen)
- g. Onderhoud faunavoorzieningen

H2. Risicoanalyse

Hoofdstuk 1 omschrijft de diverse werkzaamheden die vallen onder bestendig beheer in de openbare ruimte, binnen de gemeentegrenzen van Gemeente Waalwijk en die daarmee vallen onder dit ecologisch werkprotocol. Tabel 1 geeft weer welke werkzaamheden vallen onder welk onderdeel van de maatregelencatalogus uit de Gedragscode. Ook benoemd de tabel de uitvoeringsperiode(s) van de werkzaamheden en het (wettelijke) belang van de werkzaamheid.

Tabel 2 van dit hoofdstuk geeft een overzicht van binnen de gemeente voorkomende flora en fauna soorten. Tabel 3 voegt beide tabellen samen tot één overzichtelijke risicoanalyse van aandachtsoorten per type werkzaamheid inclusief de te hanteren aanpak.

Tabel 1. Werkzaamheden, planning en noodzaak

Werkzaamheden volgens maatregelcatalogus	Uitvoeringsperiode(s)	Noodzaak
Houtige begroeiingen		
1. Onderhoud beplantingen waaronder valt beheersing onkruid en overgroei en snoei (ook wortelopschot)	Jaarrond met piek in het groeiseizoen	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
2. Dunnen bosplantsoen	Buiten broedperiode, 15 juli – 15 maart	Openbare veiligheid, ecologisch belang
3. Snoei bomen incl. verwijderen stamopschot	Jaarrond met piek in najaar en winter	Openbare veiligheid
Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein		
4. Onderhoud beplantingen waaronder valt beheersing onkruid en overgroei en snoei	Jaarrond met piek in het groeiseizoen	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
5. Beheersen grashoogte grasvelden en hondentoiletten	Jaarrond met piek in het groeiseizoen	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
6. Blad en natuurlijk afval verwijderen	Jaarrond met piek in najaar	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
7. Maaien bermen	15 juni-15 juli en 7-30 september, zichthoeken ook in april, hondenloop paden ook in mei en augustus	Openbare veiligheid, ecologisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
8. Ruimen ontvangst plichtig maaisel	Jaarrond met piek in najaar	Geen wettelijk belang, wel ecologisch belang
(Half)verhardingen en terreinmeubilair		
9. Veegvuilbeheersing en beheersen onkruid op verhardingen	Jaarrond	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
10. Blad en natuurlijk afval verwijderen	Jaarrond met piek in najaar	Openbare veiligheid, esthetisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte
11. Onderhoud faunavoorzieningen	Jaarrond in minst schadelijke periode, afhankelijk per type voorziening	Geen wettelijk belang, wel ecologisch belang

Wateren en oevers		
12. Uitmaaien waterlopen en waterpartijen	1 september – 15 november	Openbare veiligheid, ecologisch belang en behoud functionaliteit openbare ruimte

Tabel 2 geeft weer welke soorten voorkomen in het werkgebied. Dit betreft een samenvatting van een ecologisch deskundige.

Tabel 2. Overzicht voorkomende soorten (R&V betekent rust- en voortplantingsplaats)

Welke soort(en)	Locatie	Type leefgebied	Kwetsbare periode en bescherming
Vogelrichtlijn			
Boombroeders	Bomen, specifiek 3 zuileiken Annie Romeinstraat roestplaats ransuilen	Vaste of tijdelijke R&V	Broedperiode maart t/m juli/augustus (duif jaarrond) Schade voorkomen
Struikbroeders	Struiken	Vaste of tijdelijke R&V	Broedperiode maart t/m juli/augustus Schade voorkomen
Grondbroeders	Kruidlaag, maaiveld	Vaste of tijdelijke R&V	Broedperiode maart t/m juli/augustus Schade voorkomen
Waterbroeders	Oever, water	Vaste of tijdelijke R&V	Broedperiode maart t/m juli/augustus Schade voorkomen
Habitatrichtlijn			
Vleermuizen			
Vleermuizen	Bomen, gebouwen	Foerageergebied, vliegrouete en vaste R&V	Kraamperiode mei t/m half augustus, winterslaap half oktober t/m half maart Schade voorkomen
Zoogdieren			
Bever	Wateren, oevers	Vaste R&V	Voortplanting mei t/m augustus, gebruik burcht jaarrond Schade voorkomen
Amfibieën			
Heikikker	Oevers, water, struiken, kruidlaag, strooisellaag, maaiveld	Leefgebied	Voortplanting waterhabitat half februari t/m half juli, winterrust oever oktober t/m half februari Schade voorkomen
Poelkikker	Oevers, water, struiken, kruidlaag, strooisellaag, maaiveld	Leefgebied	Voortplanting water- en oeverhabitat half maart t/m half september, winterrust struiken half oktober t/m half april Schade voorkomen
Ongewervelden			
Gevlekte witsnuitlibel	Oever, water, Langstraat	Leefgebied	Vliegtijd eind april t/m eind juli Schade voorkomen
Teunisbloempijlstaart	Centrum Waspik (Dorpsplein)	Leefgebied, waardplanten	Popstadium strooisellaag oktober t/m maart Schade voorkomen
Platte schijfhoren	Berm A59, dichtbij 'De Zandput'	Leefgebied	Voortplanting waterhabitat jaarrond Schade voorkomen
Vaatplanten			
Drijvende waterweegbree	Oever, water, Langstraat	Groeiplaats	Bloei en zaadval juni t/m oktober Schade voorkomen

Nationaal beschermde soorten			
Zoogdieren			
Das	Bossen, bosschages, houtwallen, agrarisch gebied, specifiek buitenste houtwal begraafplaats Bloemendaal en oever agrarisch gebied	Vaste R&V	Voortplanting februari t/m juni, gebruik burcht jaarrond Schade voorkomen
(Kleine) Marterachtigen	Bosschages, houtwallen, oevers	Vaste en/of tijdelijke R&V	Voortplanting maart t/m augustus (wezel juli t/m oktober mogelijk 2 ^e nest) Schade voorkomen (vrijgesteld in andere provincies)
Eekhoorn	Bossen, parken, solitaire bomen	Vaste R&V	Voortplanting januari t/m augustus Schade voorkomen (vrijgesteld in andere provincies)
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Verschillende habitattypen	Vaste en/of tijdelijke R&V	Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april Schade beperken, vrijgesteld in o.a. Provincie Noord-Brabant
Amfibieën			
Alpenwatersalamander	Wateren, oevers, struiken, kruidlaag, strooisellaag, maaiveld	Leefgebied	Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari Schade voorkomen
Algemeen voorkomende amfibieën	Wateren, oevers, struiken, kruidlaag, strooisellaag, maaiveld	Leefgebied	Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari Schade beperken, vrijgesteld in o.a. Provincie Noord-Brabant
Vissen			
Grote modderkruiper	Langstraat	Leefgebied	Voortplanting april t/m augustus, winterrust november t/m maart Schade voorkomen
Ongewervelden			
Grote vos	Langstraat en Centrum Waalwijk (Kerkstraat)	Leefgebied, waardplanten	Jaarrond Vliegtijd half maart t/m april en juli t/m augustus, overwintering vlinderstadium september t/m februari Schade voorkomen
Grote weerschijnvlinder	Langstraat en Waalwijk (vlakbij Lido)	Leefgebied, waardplanten	Jaarrond Vliegtijd juni t/m half augustus, rupsstadium en overwintering augustus t/m juli Schade voorkomen
Kleine ijsvogelvlinder	Waalwijk (vlakbij Lido)	Leefgebied, waardplanten	Vliegtijd juni t/m half augustus, rupsstadium en overwintering half juli t/m juni Schade voorkomen

Vaatplanten			
Dreps	Berm Nederveenweg	Groeiplaats	Bloeiperiode juni t/m juli Schade voorkomen
Glad biggenkruid	Kruidenrijk grasveld bij bosschage in Lido	Groeiplaats	Bloeiperiode juni t/m september Schade voorkomen
Grote leeuwenklauw	Langs Zuiderkanaal	Groeiplaats	Bloeiperiode mei t/m augustus Schade voorkomen
Rozenkransje	Woonwijk bij Recreatieplas de Spranckelaar	Groeiplaats	Bloeiperiode mei t/m juni Schade voorkomen
Stijve wolfsmelk	Berm Wendelnesseweg-Oost	Groeiplaats	Bloeiperiode juni t/m september Schade voorkomen

Tabel 3 zet de werkzaamheden af tegen de voorkomende soorten, hun (vaste) rust- en voortplantingsplaatsen en/of essentiële leefgebieden en maakt zo mogelijke risico's, voor het overtreden van verboden, inzichtelijk. Daarbij geeft de tabel tevens een te hanteren aanpak, welke negatieve effecten voor de soort en/of zijn leefgebied kan voorkomen of beperken.

Tabel 3. Uitwerking risicoanalyse

Soort	Beschermings-status	Type leefgebied incl. kwetsbare periode	Risico bij werkzaamheden	Aanpak
Maatregelencatalogus Houtige Begroeiingen				
Werkzaamheid 1: Onderhoud beplantingen waaronder valt beheersing onkruid en overgroei en snoei (ook wortelopschot)				
Geplande periode: Jaarrond met piek in het groeiseizoen				
Struikbroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus	Verstoren	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Werkzaamheid 2: Dunnen bosplantsoen				
Geplande periode: Buiten broedperiode, dus in periode 15 juli – 15 maart				
Boomboeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus (duif jaarrond)	Verstoren	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Struikbroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus	Verstoren	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode

Vleermuizen	Habitatrichtlijn	Foerageergebied, vliegroue en vaste R&V Kraamperiode mei t/m half augustus, winterslaap half oktober t/m half maart	Doden, verstoren	Werken tussen zonsopkomst en zonsondergang
Das	Nationaal beschermd	Vaste R&V Voortplanting februari t/m juni, gebruik burcht jaarrond	Doden, beschadigen R&V	Beschermingszone burcht en werken buiten kwetsbare periode
(Kleine) Marterachtigen	Nationaal beschermd (vrijgesteld in andere provincies)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting maart t/m augustus (wezel juli t/m oktober mogelijk 2 ^e nest)	Doden, beschadigen R&V	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Eekhoorn	Nationaal beschermd (vrijgesteld in andere provincies)	Vaste R&V Voortplanting januari t/m augustus	Doden	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Grote vos	Nationaal beschermd	Leefgebied, waardplanten Jaarrond Vliegtijd half maart t/m april en juli t/m augustus, overwintering	Doden, beschadigen leefgebied en waardplanten	Behouden essentieel leefgebied en waardplanten, en werken buiten kwetsbare periode
Grote weerschijnvlinder	Nationaal beschermd	Leefgebied, waardplanten Jaarrond Vliegtijd juni t/m half augustus, rupsstadium en overwintering augustus t/m juli	Doden, beschadigen leefgebied en waardplanten	Behouden essentieel leefgebied en waardplanten, en werken buiten kwetsbare periode
Kleine ijsvogelvlinder	Nationaal beschermd	Leefgebied, waardplanten Vliegtijd juni t/m half augustus, rupsstadium en overwintering half juli t/m juni	Doden, beschadigen leefgebied en waardplanten	Behouden essentieel leefgebied en waardplanten, en werken buiten kwetsbare periode
Werkzaamheid 3: Snoei bomen incl. verwijderen stamopschot Geplande periode: Jaarrond met piek in najaar en winter				
Boomboeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus (duif jaarrond)	Verstoren	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Vleermuizen	Habitatrichtlijn	Foerageergebied, vliegroue en vaste R&V Kraamperiode mei t/m half augustus, winterslaap half oktober t/m half maart	Doden, verstoren	Werken tussen zonsopkomst en zonsondergang

Eekhoorn	Nationaal beschermd (vrijgesteld in andere provincies)	Vaste R&V Voortplanting januari t/m augustus	Doden	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Maatregelencatalogus Kruidige begroeiingen en onbegroeid terrein				
Werkzaamheid 4: Onderhoud beplantingen waaronder valt beheersing onkruid en overgroei en snoei				
Geplande periode: Jaarrond met piek in het groeiseizoen				
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Werkzaamheid 5: Beheersen grashoogte grasvelden en hondentoiletten				
Geplande periode: Jaarrond met piek in het groeiseizoen				
N.v.t.				
Werkzaamheid 6: Blad en natuurlijk afval verwijderen				
Geplande periode: Jaarrond met piek in najaar				
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Werkzaamheid 7: Maaien bermen				
Geplande periode: 15 juni-15 juli en 7-30 september, zichthoeken ook in april, hondenlosloop paden ook in mei en augustus				
Grondbroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus	Verstoren, beschadigen of vernielen van nest	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Teunisbloem-pijlstaart	Habitatrichtlijn	Leefgebied, waardplanten Popstadium strooisellaag oktober t/m maart	Doden, beschadigen leefgebied en waardplanten	Behouden essentieel leefgebied en waardplanten, en werken buiten kwetsbare periode
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Dreps	Nationaal beschermd	Groeiplaats Bloeiperiode juni t/m juli	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen

Glad biggenkruid	Nationaal beschermd	Groeiplaats Bloeiperiode juni t/m september	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen
Grote leeuwenklauw	Nationaal beschermd	Groeiplaats Bloeiperiode mei t/m augustus	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen
Rozenkransje	Nationaal beschermd	Groeiplaats Bloeiperiode mei t/m juni	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen
Stijve wolfsmelk	Nationaal beschermd	Groeiplaats Bloeiperiode juni t/m september	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen
Werkzaamheid 8: Ruimen ontvangst plichtig maaisel Geplande periode: Jaarrond met piek in najaar				
Grondbroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus	Verstoren, beschadigen of vernielen van nest	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Maatregelencatalogus (Half)verhardingen en terreinmeubilair				
Werkzaamheid 9: Veegvuilbeheersing en beheersen onkruid op verharding Geplande periode: Jaarrond				
N.v.t.				
Werkzaamheid 10: Verwijderen blad- en natuurlijk afval Geplande periode: Jaarrond met piek in het najaar				
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Werkzaamheid 11: Onderhoud faunavoorzieningen Geplande periode: Jaarrond in minst schadelijke periode, afhankelijk per type voorziening				
Boombroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus (duif jaarrond)	Verstoren	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Vleermuizen	Habitatrichtlijn	Foerageergebied, vliegroute en vaste R&V Kraamperiode mei t/m half augustus, winterslaap half oktober t/m half maart	Doden, verstoren	Werken tussen zonsopkomst en zonsondergang
(Kleine) Marterachtigen	Nationaal beschermd (vrijgesteld in andere provincies)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting maart t/m augustus (wezel juli t/m oktober mogelijk 2 ^e nest)	Doden, beschadigen R&V	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode

Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Maatregelencatalogus Wateren en oevers				
Werkzaamheid 12: Uitmaaïen waterlopen en waterpartijen				
Geplande periode: 1 september – 15 november				
Waterbroeders	Vogelrichtlijn	Vaste of tijdelijke R&V Broedperiode maart t/m juli/augustus	Verstoren, beschadigen of vernielen van nest	Beschermingszone nest en/of werken buiten broedperiode
Bever	Habitatrichtlijn	Vaste R&V Voortplanting mei t/m augustus, gebruik burcht jaarrond	Beschadigen R&V, verstoren	Beschermingszone burcht en werken buiten kwetsbare periode
Heikikker	Habitatrichtlijn	Leefgebied Voortplanting waterhabitat half februari t/m half juli, winterrust oever oktober t/m half februari	Doden, beschadigen leefgebied, verstoren	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Poelkikker	Habitatrichtlijn	Leefgebied Voortplanting water- en oeverhabitat half maart t/m half september, winterrust struiken half oktober t/m half april	Doden, beschadigen leefgebied, verstoren	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Gevlekte witsnuitlibel	Habitatrichtlijn	Leefgebied Vliegtijd eind april t/m eind juli	Doden, beschadigen leefgebied, verstoren	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode
Platte schijfhoren	Habitatrichtlijn	Leefgebied Voortplanting waterhabitat jaarrond	Doden, beschadigen leefgebied	Behouden essentieel leefgebied en waterplanten/oeve rvegetatie
Drijvende waterweegbree	Habitatrichtlijn	Groeiplaats Bloei en zaadval juni t/m oktober	Doden, beschadigen leefgebied	Markeren en ontzien groeiplaatsen
Das	Nationaal beschermd	Vaste R&V Voortplanting februari t/m juni, gebruik burcht jaarrond	Doden, beschadigen R&V	Beschermingszone burcht en werken buiten kwetsbare periode
Algemeen voorkomende grondgebonden zoogdieren	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Vaste en/of tijdelijke R&V Voortplanting april t/m september, winterslaap november t/m april	Doden, beschadigen R&V	Vrijgesteld, zorgplicht
Alpenwatersalamander	Nationaal beschermd	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode

Algemeen voorkomende amfibieën	Nationaal beschermd - vrijgesteld (in o.a. Provincie Noord-Brabant)	Leefgebied Voortplanting maart t/m half september, winterrust landhabitat half oktober t/m februari	Doden, beschadigen leefgebied	Vrijgesteld, zorgplicht
Grote modderkruiper	Nationaal beschermd	Leefgebied Voortplanting april t/m augustus, winterrust november t/m maart	Doden, beschadigen leefgebied	Behouden essentieel leefgebied en werken buiten kwetsbare periode

Conclusies risicoanalyse

- Er komen diverse beschermde dier- en plantsoorten voor in het werkgebied. Inzet van de Gedragscode is noodzakelijk, om schade aan deze soorten en/of hun vaste rust- en voortplantingsplaatsen te voorkomen.
- Het voorkomen (of beperken) van schade is mogelijk en omschreven in de Gedragscode. In hoofdstuk 3 is nader uitgewerkt voor welke soortgroepen, welke aanpak noodzakelijk is.
- Om werkzaamheden zorgvuldig uit te voeren is een kaart nodig waarop de exacte locaties staan aangegeven, van waargenomen soorten en/of hun vaste rust- en voortplantingsplaatsen.
- Werkzaamheden mogen worden uitgevoerd indien zij worden uitgevoerd conform de in hoofdstuk 3 voorgeschreven aanpak (werken buiten de kwetsbare periode en/of met geringe tijdelijke verstoring of aantasting).

H3. Risicomanagement

3.1 Deskundig handelen

Diverse overheden mogen handhavend optreden en controleren of je je aan de Omgevingswet houdt. Om aan te kunnen tonen dat je zorgvuldig gehandeld hebt moet je de volgende zaken op orde hebben. Onderstaand lijstje kan per project worden afgevinkt, om te controleren of aan ieder punt wordt voldaan.

- De **Gedragscode is aanwezig op de werklocatie**
- Het (ecologisch) **werkprotocol is aanwezig op de werklocatie**
- Het werkprotocol is volledig
- Het werkprotocol is actueel
- Het werkprotocol is bekend bij de aanwezige medewerkers
- De medewerkers krijgen werkinstructies op basis van het ecologisch werkprotocol
- Het werkprotocol en de werkinstructie zijn uitgevoerd in het veld
- Na afronding van werkzaamheden worden tijdelijke voorzieningen, zoals markeringen, verwijderd
- De wijze van communicatie en registratie over de werkzaamheden, bevindingen, calamiteiten en monitoring is voor alle betrokkenen duidelijk

Er dient aantoonbaar deskundig personeel te worden ingezet, bij het uitvoeren van werkzaamheden, waarbij de kans bestaat dat de verbodsbepalingen uit de Omgevingswet worden overtreden. Inzet van deskundig personeel kan aantoonbaar worden gemaakt door personeel te laten certificeren en de volgende werkwijze te hanteren:

- De directievoerder, beheerder, projectleider of werkvoorbereider, welke is gecertificeerd op Wet Natuurbescherming niveau 3, stelt een ecologisch werkprotocol op waarin deze de bevindingen en adviezen van een ecologisch deskundige verwerkt.
- De toezichthouder of uitvoerder is gecertificeerd op Wet Natuurbescherming niveau 2. Hij vertaalt het ecologisch werkprotocol in een ecologische werkinstructie over zorgvuldig handelen en informeert zijn medewerkers hierover, welke zijn gecertificeerd op niveau 1.
- Per ploeg is minimaal één van de uitvoerende medewerkers, of de voorman, aantoonbaar gecertificeerd op Wet Natuurbescherming niveau 1 en voert werkzaamheden uit volgens de werkinstructie.

Een heldere overdracht van soorteninformatie en daarop afgestemde, toe te passen werkwijze, tussen directievoerder, toezichthouder, uitvoerder en uitvoerend personeel, is van cruciaal belang.

Geadviseerd wordt om een ecologisch deskundige (telefonisch) paraat te hebben bij eventuele vragen of bij het onverwacht aantreffen van beschermde soorten.

3.2 Zorgvuldig handelen

Om zorgvuldig te kunnen handelen zijn navolgend besluiten vastgelegd over de gekozen werkwijze, materieel en tijdsplanning, die schade aan (beschermde) flora en fauna zoveel mogelijk beperken.

Opdrachtnemer dient deze besluiten uit het ecologisch werkprotocol te vertalen naar een Ecologische Werkinstructie voor het hele, of een gedeelte van het, project. De Ecologische Werkinstructie kent een hoger detailniveau en werkt bijvoorbeeld uit dat afzetten van een nestplaats gebeurt met een roodwit-markeringslint. Doel van de Ecologische Werkinstructie is om iedereen in het werkveld te informeren over de uit te voeren procedures, om zoveel mogelijk te voorkomen en/of beperken dat nadelige effecten optreden aan beschermde soorten, individuen, aanwezige rust- en voortplantingsplaatsen en/of essentieel leefgebied. In toolboxmeetings kunnen werkinstructies toegelicht worden, aan uitvoerend personeel.

Subparagraaf 3.2.1 omschrijft wat gedaan moet worden vanuit de Zorgplicht. 3.2.2. beschrijft op welke wijze algemeen zorgvuldig handelen moet worden toegepast, voor de soorten die niet bijzonder beschermd zijn. 3.2.3. specifiek zorgvuldig handelen beschrijft op welke wijze specifiek zorgvuldig handelen moet worden toegepast, voor de specifieke soorten die wel bijzonder beschermd zijn.

3.2.1 Zorgplicht

Voor niet beschermde soorten geldt alleen de zorgplicht. Er hoeft dan niet met de Gedragscode te worden gewerkt. De zorgplicht geldt altijd, voor iedereen en voor alle soorten. Hij stelt; probeer in te zetten op:

- **Behoud groei-/rust- en voortplantingsplaatsen.** Stel bijvoorbeeld een minimale maaahoogte in.
- **Beschermingszones en elementen**, zoals broeihopen, mierenhopen, konijnenholen ed. iedere werkdag **zichtbaar markeren/afzetten** met visueel duidelijk materiaal, wat fauna niet verstoort (bijv. geen wapperend lint nabij nesten). Markeringsmaterialen einde werkdag weer opruimen.
- **Vrijgekomen materialen** worden afgevoerd, tenzij nadrukkelijk anders met opdrachtgever overeengekomen. Bijvoorbeeld in bosplantsoen kan worden afgesproken dat snoeihout op rillen wordt verwerkt.
- Niet werken binnen **kwetsbare perioden**. (Zie H2. tabel 3.)
- **Gefaseerd** werken.
- Maatregelen treffen om (maai)**slachtoffers te verminderen**.
- Laat **gewenning** optreden op menselijke en machinale aanwezigheid en op licht, geluid en trillingen. Aanwezigheid en verstoring beperken bij (kunstmatige en natuurlijke) nesten en holten.
- Rustmomenten en pauzes worden niet gehouden in de buurt van rust-, verblijfplaatsen van beschermde soorten. Werkzaamheden worden zoveel mogelijk uitgevoerd met gesloten cabines van machines en met minimaal benodigd personeel, om **menselijke verstoring** van fauna te voorkomen.
- **Kunstmatige verlichting** werkt verstorend op fauna. Beperk de toepassing van kunstlicht en de verstrooiing van licht buiten de projectlocatie.
- Beperk het aantal piekmomenten kwa **geluid**, start een machine op alvorens het terrein te betreden t.b.v. gewenning en voorkom onnodige **trillingen** door het laten draaien van motoren. Zet een machine uit als hij niet wordt gebruikt.
- De **werkrichting** biedt een vrije vluchtroute. Werk bijvoorbeeld van druk naar rustig gebied, van intensief beheerde vegetatie naar natuurlijkere vegetatie, van een weg richting een groenelement, van oever naar vrij wateroppervlak.

- **Werktijden** liggen van zonsopkomst tot zonsondergang. Maai niet te vroeg, zodat insecten 's ochtends de tijd hebben om op temperatuur te komen en weg te vluchten.

3.2.2 Algemeen zorgvuldig handelen

Naast naleving van de onderdelen die onder 3.2.1. zorgplicht zijn omschreven, dien je voor beschermde soorten ook te werken met de Gedragscode (of een ontheffing aan te vragen). Hier onder staan drie punten benoemd, die je moet naleven, om algemeen zorgvuldig te handelen conform de Gedragscode.

Schade voorkomen of schade beperken/herstellen

Als je werkt met de Gedragscode moet je in principe "Schade voorkomen". De andere optie, "Schade beperken of herstellen", mag alleen worden toegepast als schade voorkomen aantoonbaar niet mogelijk is én een wettelijk belang de uitvoering van de werkzaamheden absoluut noodzakelijk maakt, in de betreffende, specifieke periode.

Hier onder staat opgesomd op welke vier manieren je schade kan voorkomen en op welke drie manieren je schade kunt beperken of herstellen. Onder iedere manier zijn voor de beeldvorming enkele voorbeelden genoemd. De precieze uitwerking per soort volgt in 3.2.3. *specifiek zorgvuldig handelen*.

Schade voorkomen

- Werk buiten de verstoringsvrije afstand
 - Bij jaarrond beschermde nesten kun je bijvoorbeeld 150 meter rondom het nest stellen dat daar geen bomen gekapt mogen worden.
- Werk buiten de functionaliteitszone
 - Een functionaliteitszone is bijvoorbeeld een vrije ruimte voor dieren om in en uit hun verblijfplaats te vliegen/lopen/zwemmen, naar hun foerageerplaatsen toe.
 - Bij de functionaliteitszone hoort ook een constant leefklimaat nabij de rust- en voortplantingslocaties. Bijvoorbeeld een plek op de oever met bezonning voor kikkerdril.
 - Behoud noodzakelijke bouwstoffen voor het maken en onderhouden van de voortplantingsplaats. Bijvoorbeeld natte klei voor zwaluwen nabij de nestlocatie.
 - Waarborg de beschikbaarheid van voedsel voor het continu voeden (van jongen).
- Werk buiten essentieel leefgebied
 - Broedt een merel bijvoorbeeld in het oude hout van een haag? Markeer de plek en laat een ecologisch deskundige afwegen of je de snoeiwerkzaamheden zorgvuldig kunt voortzetten. Broedt de merel in het nieuwe hout, wat je er af wilde snoeien? Markeer de plek en snoei daar niet. Hanteer een bufferzone van 20m.
- Werk buiten de soort specifieke kwetsbare periode
 - Natuurkalenders, bijvoorbeeld van RVO.nl, kunnen helpen bij het maken van een uitvoeringsplanning voor de Ecologische Werkinstructie. In tabel 2 en 3 van H2. *Risicomanagement* is al een voorzet gedaan en zijn de kwetsbare perioden van de benoemde soorten al ingevuld.
 - Als broedseizoen wordt over het algemeen 15 maart – 15 juli aangehouden, als risicovolle periode. Maar ook daarbuiten kunnen soorten broeden en geldt de zorgplicht en Omgevingswet.
 - Wateren opschonen in oktober-november. Bijvoorbeeld kikkers zijn dan op land in winterslaap.

- Bij werkzaamheden in de strooisellaag, zoals ruimen natuurlijk afval, rekening houden met overwintering van bijvoorbeeld egels en amfibieën.

Schade beperken of herstellen (mag alleen als schade voorkomen aantoonbaar niet mogelijk is én een wettelijk belang uitvoering absoluut noodzakelijk maakt, in de betreffende, specifieke periode.)

- Werk binnen de functionaliteitszone, buiten de gebruikersperiode
 - Bijvoorbeeld een dassenburcht is jaarrond beschermd. Voor burchten en holten geldt over het algemeen: in het najaar, tussen 1 september en 1 december, mag je er wel handmatig, overdag aan werken.
- Werk binnen een deel van het essentieel leefgebied (fasering)
 - Bijvoorbeeld bij lijnvormige watergangen is het uitgangspunt: altijd 50% wel en 50% niet uitmaaïen of schonen. Bij poelen geldt een fasering van 75% wel maaïen of schonen en 25% niet.
- Werk op zorgvuldige wijze binnen de soortspecifieke kwetsbare periode
 - Bijvoorbeeld amfibieën, reptielen en kleine zoogdieren zoals de egel, overwinteren in de strooisel laag, op de grond. Het zomaar verwijderen van strooisel of vegetatie in de winterslaaperperiode is niet zorgvuldig handelen. De dieren kunnen bijvoorbeeld met een warmtecamera worden opgespoord, de slaapplekken kunnen worden gemarkeerd en bij uitvoering van werkzaamheden worden ontzien. Dat is wél zorgvuldig.

Controle soortinformatie en verkennen werklocatie

Vlak voorafgaand aan de werkzaamheden dient beschikbare natuurdata over het werkgebied geraadpleegd te worden. Daarnaast dient een veldinventarisatie te worden uitgevoerd door een ter zake deskundige of ecologisch deskundige. Bij deze inventarisatie wordt gelet op de actuele situatie aangaande de aanwezigheid van beschermde soorten. Specifiek wordt gelet op:

- Aanwezige individuen;
- Aanwezige groeiplaatsen;
- (Vaste) rust- en verblijfplaatsen.

Planning, werkperiode en werkwijze

De planning is gebaseerd op de betreffende bestekposten. In de weekplanning wordt rekening gehouden met weersomstandigheden. Tijdens een opstartmoment of een toolbox meeting wordt uitvoerend personeel door toezichthouder/uitvoerder of door een ecologisch deskundige geïnstrueerd over de werkwijze, welke is vastgelegd in de ecologische werkinstructie. Het personeel krijgt daarbij ook informatie over de aanwezigheid van beschermde soorten en zijn rust- of verblijfplaatsen en hoe te handelen in het kader van de Omgevingswet. Het uitvoerend personeel wordt tijdens het opstartmoment gevraagd om te tekenen voor ontvangst van de informatie en dient zich aantoonbaar te houden aan de gestelde voorwaarden.

Als tijdens de uitvoering van de werkzaamheden nieuwe beschermde soorten, rust- of verblijfsplaatsen worden waargenomen, binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden, welke niet zijn opgenomen in de ecologische werkinstructie, dienen de werkzaamheden stilgelegd te worden. Een ecologisch deskundige dient te worden geraadpleegd en terugkoppeling dient plaats te vinden met de opdrachtgever.

3.2.3 Specifiek zorgvuldig handelen

In de Gedragscode is voor diverse specifieke soorten omschreven hoe je dient om te gaan met de soort(en) en hun (vaste) rust- en verblijfplaatsen. Hieronder volgt de voorgeschreven werkwijze per soortgroep, op basis van de maatregelencatalogus uit de Gedragscode en eigen, soort specifieke aanvullingen daarop.

Vogels

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- We scheren loof-vormbomen, zoals Carpinus, voordat zij in blad staan, dan zijn eventueel bewoonde (duiven)nesten beter zichtbaar.
- We werken buiten de broedperiode én zijn tijdens de uitvoering wel alert op afwijkende soort specifieke broedperiodes, zoals van duiven, óf;
- We controleren bij werkzaamheden binnen de broedperiode dagelijks vóór aanvang van de werkzaamheden de aanwezigheid van broedvogels middels een QuickScan.
- Indien een nest in gebruik is hanteren we een bufferzone van 20m waarbinnen niet wordt gewerkt tenzij een ecologisch deskundige anders adviseert. En;
- bij jaarrond beschermde nesten, zoals horsten (roofvogels) hanteren we een bufferzone van minimaal 50m (nader te specificeren door een ecologisch deskundige) waarin het nest en de vegetatie rondom het nest worden behouden. Binnen de bufferzone wordt tijdens de broedperiode niet gewerkt. De nestlocatie inclusief bufferzone worden op kaart gemarkeerd t.b.v. registratie natuurinformatie.

Vleermuizen

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Bij het rooien van bomen kijken we eerst of er eventueel bewoonbare holtes of spleten in de boom of omringende bomen zitten.
- Bij het rooien van lijnvormige (boom)beplanting laten we een ecologisch deskundige eerst vaststellen of daar sprake is van een essentiële foerageer- of vliegroute.
- Markeer en behoud bomen:
 1. met geschikte holtes of spleten én bomen die het lokale klimaat nabij zo'n boom stabiel houden.
 2. bomen rondom essentieel foerageerwater.
 3. bomen langs de essentiële vliegroute.
- Als bomen rondom essentieel foerageerwater of bomen langs essentiële vliegroutes toch verwijderd moeten worden geldt: maximaal 30% van het totaal aantal bomen verwijderen per jaar, verspreid over de structuur zodat geen gaten groter dan 7m ontstaan.
- Werkzaamheden uitvoeren buiten de kwetsbare periode of (als dat i.v.m. andere soorten niet kan) in periode half augustus t/m oktober.
- Werkzaamheden nabij verblijfplaats of vliegroute in actieve periode (april tot en met oktober) niet uitvoeren tussen zonsondergang en zonsopkomst. Indien, bij uitzondering, toch gewerkt dient te worden buiten de daglichtperiode zal neerwaartse verlichting toegepast worden, dan wel gerichte verlichting (verlichting daar waar nodig) met minimale uitstraling naar de omgeving.

Grondgebonden zoogdieren (Bever, das, kleine marterachtigen, eekhoorn)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Een ecologisch deskundige bepaald de beschermingszone van bever en das. Deze is afhankelijk van de karakteristiek van de werkzaamheden (intensiteit, frequentie, voorspelbaarheid).
- Een ecologisch deskundige bepaald essentiële onderdelen van het leefgebied van bever, das en (kleine) marterachtigen, zoals routes en foerageergebieden.
- Werk buiten de kwetsbare periode van de soort. De beschermingszones en essentiële onderdelen van het leefgebied worden gemarkeerd, ontzien en vastgelegd op kaart t.b.v. registratie natuurdata.
 - Bever: Voortplanting mei t/m augustus, gebruik burcht jaarrond. Van september t/m april mogen werkzaamheden overdag worden uitgevoerd binnen de beschermingszone, mits er geen sprake is van ijsgang, er met handkracht wordt gewerkt én voldoende dekking (30% binnen 20m van burcht) beschikbaar blijft.
 - Das: Voortplanting februari t/m juni, gebruik burcht jaarrond. Van juli t/m november mogen werkzaamheden overdag worden uitgevoerd binnen de beschermingszone, mits er met handkracht wordt gewerkt én voldoende dekking (30% binnen 20m van burcht) beschikbaar blijft.
 - (Kleine) marterachtigen: Voortplanting van half maart t/m augustus. Van september t/m half maart mogen werkzaamheden worden uitgevoerd, mits voldoende structuur en dekking aanwezig blijft (door delen niet te bewerken, bijv. gefaseerd maaibeheer).
 - Eekhoorn: Voortplanting van januari t/m augustus. Van september t/m november mogen werkzaamheden worden uitgevoerd binnen 20m afstand van eekhoornnesten.
- De velrichting is van de (vaste) rust- of verblijfplaats af.

Amfibieën (Alpenwatersalamander, heikikker, poelkikker)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Houtig habitat:
 - Tijdens overwintering, oktober t/m maart, worden overwinteringslocaties bij werkzaamheden gespaard (geen beroering, bodemverdichting, stobben uitvrezes, hopen natuurlijk materiaal aan laten duiden door ecooloog en ontzien).
 - Werkzaamheden in essentieel leefgebied uitvoeren in half augustus t/m september of april/mei.
 - Jaarlijks maximaal 30% van het leefgebied ontzien.
- Kruidachtig habitat:
 - Werkzaamheden uitvoeren in oktober t/m maart. Maximaal 70% van de vegetatie per jaar bewerken. De werkzaamheden zodanig uitvoeren dat locaties waar overwintering plaats vindt (plekken met pollen, hopen, stonken en takkenrillen) worden behouden. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen, dit door kleinschalig te werken, bijvoorbeeld in stroken.
 - Werkzaamheden buiten oktober t/m maart alleen bij aantoonbare noodzaak uitvoeren en dan gefaseerd waarbij 50% voor grasland en 25% voor ruigte bewerkt mag worden. Daarbij geldt een minimale maaihogte van 10cm en dienen voortplantingsplaatsen gemarkeerd en gespaard te worden.

- Water- en oeverhabitat:
 - Voor soorten die in het water overwinteren werkzaamheden, zoals schonen en baggeren, uitvoeren in september en oktober.
 - Voor soorten die niet in het water overwinteren (zoals heikikker, kamsalamander, rugstreeppad) werkzaamheden uitvoeren buiten de voortplantingsperiode (april t/m augustus).
 - Minimaal 25% van de onderwatervegetatie ongemoeid laten. Bij schonen de bodem geheel ongemoeid laten.
 - Maaiwerkzaamheden langs oevers in essentieel leefgebied 1x per jaar uitvoeren in oktober t/m februari. Waarbij een minimale maaihoogte van 10cm wordt aangehouden en minimaal 25% van de vegetatie gehandhaafd blijft. Het beheer dient gericht te zijn op behoud van schuilmogelijkheden en dekking, afgewisseld met open plekken om te zonnen.
 - Bij aantoonbare noodzaak (zoals veilig stellen doorstroming) werkzaamheden binnen kwetsbare periode (november t/m augustus) alleen uitvoeren waarbij maximaal 50% per jaar wordt bewerkt met behoud van voortplantingsplaatsen. Bij werkzaamheden in de winterperiode de bodem ongemoeid laten en bij maaiwerkzaamheden een minimale maaihoogte van 10cm aanhouden.

Vlinders (Grote vos, grote weerschijnvlinder, kleine ijsvogelvlinder, teunisbloempijlstaart)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Geen werkzaamheden uitvoeren aan waardplanten met poppen, rupsen of eitjes van beschermde vlinders. De beschermingszone dient bepaald te worden door een ecologisch deskundige. Ook omliggende vegetatie die voor windluwte en temperatuurbuffering zorgt, dient te worden gespaard. Waardplanten zijn soms gebaat bij enige vorm van beheer, om de waardplant en huidige situatie in stand te houden.
- Onderstaande maatregelen dienen te worden begeleid door een deskundige op gebied van vlinders.
 - Kleine ijsvogelvlinder: Werkzaamheden uitvoeren als vlinders in strooissellaag overwinteren, van november t/m februari. Strooissellaag beschermen middels rijplaten of handgereedschap i.v.m. overwintering. Er dient voldoende geschikte begroeiing in leefgebied aanwezig te blijven voor ei-leg eerstvolgende seizoen.
 - Grote weerschijnvlinder: Werkzaamheden uitvoeren als de poppen in de strooissellaag aanwezig zijn (mei t/m september). Strooissellaag beschermen middels rijplaten of handgereedschap. Of werkzaamheden uitvoeren in de winterperiode (november t/m februari) waarbij takken met eitjes of rupsen worden gespaard. Maximaal 30% per jaar snoeien.
 - Grote vos: Werkzaamheden uitvoeren als vlinders in holle bomen en stapels hout overwinteren (september t/m februari), mits betreffende hout niet als overwinteringsplek wordt gebruikt.
 - 3 soorten én Teunisbloempijlstaart: In leefgebied van beschermde soorten dient het maaibeheer van kruidenrijke vegetaties door een ecologisch deskundige te worden bepaald. Maximaal 2x per jaar maaien waarbij 30% blijft staan in stukken van 500m van elkaar. Maaibeheer dient rekening te houden met de zaadsetting van voedselplanten en waardplanten. Waardplanten van beschermde soorten zoveel mogelijk sparen in de periode dat de soort hier gebruik van maakt. Waardplanten en gebruiksperiodes van beschermde vlinders zijn benoemd in onderstaande tabel.

Tabel 4 Beschermd vindersoorten, waardplanten, en actieve periode van vlinder en rups

Vlindersoort	Waardplanten	Actieve periode
Grote vos	Vooraf iep, maar ook zoete kers, populier en sommige wilgensoorten	Vlinder: midden februari – begin september Rups: eind april - half juli
Grote weerschijnvlinder	Vooraf boswilg, soms grauwe wilg	Vlinder: begin juni - begin augustus Rups: eind juli - eind juni
Kleine ijsvogelvlinder	Vooraf wilde kamperfoelie, soms rode kamperfoelie, gecultiveerde kamperfoelie en sneeuwbes	Vlinder: begin juni - half augustus, soms een partiële tweede generatie in september Rups: half juli-eind juni
Teunisbloempijlstaart	Wilgenroosje, teunisbloem, basterdwederik en kattenstaart	Vlinder: Mei – juni Rups: juni – september

Libellen (Gevlekte witsnuitlibel)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Landhabitat: Kap van enkele bomen of struiken is toegestaan, mits voldoende schuil- en voedselmogelijkheid aanwezig blijven en de karakteristieken van het voortplantingswater behouden blijven. Dit op aanwys van een ecologisch deskundige. Werkzaamheden dienen te worden uitgevoerd in de periode oktober tot en met april, dit is buiten het vliegseizoen van libellen.
- Grasland habitat: In leefgebied van beschermde libellensoorten dient het maaibeheer door een ecologisch deskundige te worden bepaald. Als richtlijn geldt dat er maximaal 2 keer per jaar gemaaid mag worden (maximaal 4 keer in geval van sinusbeheer). Per maaibeurt vindt fasering plaats waarbij minimaal 30% blijft staan in stukken op maximaal 500m van elkaar. Maaien vindt zoveel mogelijk plaats na de zaadzetting van voedselplanten.
- Oeverhabitat: Maaiwerkzaamheden worden uitgevoerd buiten de vliegtijd van libellen. De vliegtijd is van mei tot en met augustus. Maaihoogte minimaal 10cm. Behoud structurelementen en een verscheidenheid aan verlandingsstadia zoals waterplanten, riet en ruigte en een flauw oevertalud. In het leefgebied van beschermde libellensoorten ten minste 25% van de oevervegetatie laten staan. De larven van de gevlekte witsnuitlibel leven tussen waterplanten in de verlandingszone, deze moeten worden behouden door gefaseerd te werken. Ten minste 25% van deze structurelementen in het leefgebied van de lokale populatie mag niet worden aangetast. Op aanwys van een ecologische deskundige.
- Waterhabitat: In leefgebied van beschermde libellen wordt gefaseerd gewerkt. Minimaal 50% van de onderwatervegetatie en de waterbodem blijft jaarlijks gespaard. Sloten niet jaarlijks schonen.

Vissen (Grote modderkruiper)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Geen werkzaamheden uitvoeren in de voortplantingsperiode (maart t/m augustus).
- Er wordt langzaam één kant op gewerkt, en indien aan de orde, van dichte zijde naar het open water gewerkt, zodat dieren kunnen vluchten.
- Werkzaamheden worden gefaseerd uitgevoerd in ruimte en tijd. Jaarlijks 25% van de vegetatie en waterbodem behouden en bij een volgende bewerking een ander deel behouden.

- Bij baggeren wordt bij voorkeur gewerkt met een baggerzuiger. Wanneer wordt gewerkt met een baggerbak dient de bak voor de oever te worden omhooggehaald zodat vissen kunnen vluchten. Dezelfde werkwijze geldt voor het schonen met een maaikorf.
- Waterplanten en bagger worden op de kant verspreid en wordt nagelopen op aanwezige vis en larven. Vissen en larven worden direct teruggeplaatst in het water.
- Er vinden geen werkzaamheden plaats bij temperaturen onder de 5 graden en boven de 20 graden Celsius.

Weekdieren (Platte schijfhoren)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

Bij werkzaamheden in 'De Zandput' en het waterlichaam bij de Blokenweg, worden:

- locaties met waterplanten met eieren of individuen van platte schijfhoren ontzien.
- Voorafgaand aan baggerwerkzaamheden te beoordelen of uitvoering hiervan in de betreffende watergang noodzakelijk is. Werkzaamheden dienen vervolgens te worden uitgevoerd waarbij minimaal 50% per jaar van de watervegetatie en waterbodem gespaard blijft. Hierbij ook de waardevolle locaties (waterplanten met eieren of individuen) ontzien.

Vaatplanten (Dreps, glad biggenkruid, grote leeuwenklauw, rozenkransje, stijve wolfsmelk, drijvende waterweegbree)

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- De groeiplaatsen van beschermde planten worden (digitaal en/of fysiek in het veld) gemarkeerd en ontzien van de werkzaamheden.
- Op locaties met beschermde plantsoorten wordt gemaaid/gehooid na de soortspecifieke zaadzetting. Bij werkzaamheden wordt in overleg met een ecologisch deskundige bepaald hoe het gevoerde beheer moet worden afgestemd op (abiotische factoren van) beschermde plantsoorten. Abiotische omstandigheden zoals temperatuur, de hoeveelheid licht, de aanwezigheid van water, de samenstelling van de bodem, worden gehandhaafd of verbeterd. Te voeren beheer wordt vastgelegd in een beheerplan.
- Stammen en snoei- en/of maaifval worden niet gedeponeerd op groeiplaatsen van beschermde plantsoorten. Bodemverdichting wordt op deze locaties voorkomen.
- Groeiplaatsen van beschermde plantsoorten worden ontzien bij rijbewegingen en bij tijdelijke opslag van materieel, grond en dergelijke. Zij worden niet betreden met materieel of de worden afgedekt met rijplaten buiten de groeiperiode, dus in november t/m maart.
- Drijvende waterweegbree: In de Langstraat wordt regelmatig gebaggerd om (voedselarme) abiotiek in stand te houden. Bij werkzaamheden in de Langstraat exemplaren van de drijvende waterweegbree zo veel mogelijk ontzien. Gefaseerd uitvoeren en minimaal 50% per jaar handhaven.

Overige soort(groep)en

Overtreding van verbodsbepalingen uit de Omgevingswet wordt voorkomen door:

- Indien soorten die niet zijn opgenomen in dit ecologisch werkprotocol toch worden waargenomen dient het werk tijdelijk, lokaal stilgelegd te worden en contact op te worden genomen met een ecooloog.

H4. Verzamelen en uitwisselen gegevens

Rol opdrachtgever

- Opdrachtgever deelt beschikbare soorteninformatie, uit de Nationale Database Flora en Fauna (NDF) en/of uit eigen database met opdrachtnemer. Dit gebeurt overwegend in de vorm van een GIS-kaart. De soortinformatie is niet ouder dan 3 jaar voor vogels en habitatrichtlijnsoorten en niet ouder dan 5 jaar voor de nationaal beschermde soorten.
- Opdrachtgever waarborgt dat de soorteninformatie actueel blijft en deelt indien nodig nieuwe informatie met opdrachtnemer.

Rol opdrachtnemer

- In hoofdstuk 3 Risicomanagement is omschreven bij welk type werkzaamheden risico bestaat op het aantreffen, verstoren, beschadigen of doden van (beschermde) soorten en/of vaste rust- en voortplantingsplaatsen.
Voor aanvang van dergelijke werkzaamheden dient gecertificeerd personeel een schouwronde uit te voeren, waarbij wordt gecontroleerd of beschermde soorten, vaste rust- of voortplantingsplaatsen aanwezig zijn, welke niet in eerdere informatiebronnen bekend waren. Als zij aanwezig zijn, dient bij de betreffende werkzaamheden dit ecologisch werkprotocol te worden opgevolgd.
- Opdrachtnemer vergelijkt, bij zijn voorschouw of tijdens de uitvoering, aangetroffen beschermde soorten flora en fauna, rust- en voortplantingsplaatsen met de door opdrachtgever aangeleverde gegevens. Hij registreert afwijkingen van deze gegevens door per afwijking aan te geven:
 - Exacte locatie, tot op vrijwel de meter nauwkeurig, ingetekend op kaart
 - Datum van de waarneming
 - Nederlandse soortnaam
 - Latijnse soortnaam
 - Type waarneming (soort/vaste rustplaats/voortplantingsplaats)
 - Type element (n.v.t./boomholte/takkenril/nest/hol/burcht/steilwand)
- Opdrachtnemer levert zijn registratie na afloop van zijn werkzaamheden (gebundeld) bij opdrachtgever aan. Dit kan op twee manieren:
 1. Door waarnemingen in te vullen op *waarneming.nl* komen zij automatisch in de NDF en vervolgens in de database van opdrachtgever.
 2. Waarnemingen kunnen op GIS-kaart worden geregistreerd in het beheersysteem van opdrachtgever (waardoor zij real time inzicht heeft) of op eigen GIS-kaart, welke dan minimaal 1x per jaar aan opdrachtgever wordt opgeleverd.
- Opdrachtnemer meldt nieuw aangetroffen, vaste rust- en voortplantingsplaatsen direct diezelfde dag bij de toezichthouder.

De precieze werkwijze wordt nader overeengekomen op de maandelijkse bouwvergadering.

Nieuwe waarnemingen kunnen ertoe leiden dat dit ecologisch werkprotocol en/of de ecologische werkinstructie, moet(en) worden aangepast. Noodzakelijke wijzigingen worden besproken op de bouwvergadering.

H5. Communicatie

Communicatielij

Gedurende de uitvoering van werkzaamheden geldt de volgende communicatielij:

Ploegmedewerker -> ploegvoorman -> uitvoerder opdrachtnemer -> toezichthouder opdrachtgever -> directievoerder opdrachtgever.

Deze communicatielij geldt bijvoorbeeld bij onvoorziene omstandigheden, zoals navolgend omschreven. In geval van informatieverstrekking geldt de communicatielij ook andersom, waarbij de informatie vanaf directieniveau uiteindelijk bij uitvoerend personeel terecht komt.

Onvoorziene omstandigheden

Er kan iets veranderen tijdens de werkzaamheden, bijvoorbeeld:

- Er worden beschermde soorten waargenomen die niet in de inventarisatie staan.
- Je treft beschermde elementen, zoals vaste rust- of voortplantingsplaatsen, aan die niet in de inventarisatie staan.
- Een beschermd element, zoals vaste rust- of voortplantingsplaatsen, wordt per ongeluk beschadigd.

Wanneer zo iets gebeurt, moet je direct actie ondernemen. Je legt het werk op de betreffende plek stil om (meer) schade te voorkomen en neemt contact op volgens de communicatielij. Je maakt afspraken met de beslissingsbevoegde (de uitvoerder, toezichthouder of in uiterst geval de directievoerder) over hoe verder te gaan. Zo nodig kan contact opgenomen worden met een ecologisch deskundige.

Het is belangrijk om te registreren voor welke oplossing is gekozen, om aan te kunnen tonen dat er zorgvuldig is gehandeld. Het is wél toegestaan om op gepaste afstand van de betreffende plek verder te gaan met de werkzaamheden.

Calamiteiten

Soms is het nodig om snel werkzaamheden uit te voeren voor de veiligheid. Bijvoorbeeld bij schade door storm of een natuurramp. Vanwege de veiligheid is er dan geen tijd om een nieuw/aangepast werkprotocol te maken. Bij calamiteiten moet je zorgen dat je zo weinig mogelijk extra schade toebrengt. Dit doe je door zo veel mogelijk te werken volgens de Gedragscode. Hoewel er geen werkprotocol is gemaakt, moet je wel achteraf vastleggen:

- De aard van de calamiteit.
- De manier van werken die gebruikt is om extra schade aan beschermde soorten te beperken.
- Het effect op de beschermde soort.

Taken en verantwoordelijkheden

Uitvoerend personeel – niet gecertificeerd:

- Weet dat soorten flora en fauna, groeiplaatsen en rust- of voortplantingsplaatsen beschermd kunnen zijn en vraagt wél gecertificeerde collega's of hier sprake van is op de werklocatie.
- Volgt aansturing van wél gecertificeerde collega's op, zodat hij zorgvuldig kan handelen, oftewel bepaalde werktechnieken en beschermende maatregelen toe past.

Uitvoerend personeel – wél gecertificeerd (niveau 1):

- Kan beschermde flora en fauna en hun groeiplaatsen of rust- en voortplantingsplaatsen herkennen.
- Heeft kennis van werktechnieken en beschermende maatregelen en past deze waar nodig toe, om zorgvuldig te handelen.
- Koppelt relevante informatie over flora en fauna terug aan de uitvoerder.
- Neemt contact op met de uitvoerder bij onvoorziene omstandigheden en calamiteiten.

Uitvoerder en toezichthouder (niveau 2):

- Kan beschermde flora en fauna en hun groeiplaatsen of rust- en verblijfplaatsen herkennen.
- Voert risicomanagement uit en stelt, in geval van de uitvoerder, een ecologische werkinstructie op en informeert uitvoerend personeel hierover.
- Beoordeeld gedurende de uitvoering van werkzaamheden, o.a. middels veldcontroles, of er volgens het ecologisch werkprotocol en/of de ecologische werkinstructie wordt gewerkt en zodoende of er zorgvuldig wordt gehandeld.
- Registreert relevante gegevens zoals soorteninformatie en afwijkingen van het ecologisch werkprotocol/de ecologische werkinstructie i.v.m. onvoorziene omstandigheden of calamiteiten, en koppelt deze terug waar nodig.

Directievoerder (niveau 3):

- Verwerkt de Omgevingswet in onderhoudscontracten.
- Voert een risicoanalyse uit en stelt het ecologisch werkprotocol op.
- Heeft kennis van beschermde flora en fauna en van hun levenswijze.
- Heeft inzicht in (de seizoensgebonden verschillen in) groeiplaatsen en het gebruik van rust- en verblijfsplaatsen en deelt inzichten en soorteninformatie met uitvoerder en toezichthouder.

Overlegmomenten

Op de maandelijkse bouwvergadering is “Flora en Fauna” een vast agendapunt. Tijdens dit overleg benoemd opdrachtnemer (uitvoerder) relevante zaken over:

- nieuwe waarnemingen van beschermde soorten, hun rust- of verblijfsplaatsen,
- (bijna) schadegevallen,
- eventuele voorziene risico’s voor aanstaande uitvoering van werkzaamheden.

Opdrachtgever (directievoerder en toezichthouder):

- deelt eventuele nieuwe soorteninformatie met opdrachtnemer,
- bespreekt eventuele wenselijke wijzigingen van het ecologisch werkprotocol en/of de wijze van uitvoering i.v.m. Flora en Fauna.

Evaluatie

Opdrachtnemer initieert 1x per jaar een evaluatie. Vaste agendapunten zijn daarbij in ieder geval:

- Is sprake van voldoende deskundigheid?
- Zijn de werkzaamheden conform ecologisch werkprotocol en ecologische werkinstructie uitgevoerd?
- Zijn onverwachte soorten aangetroffen en indien ja, hoe is daarbij gehandeld?

Ondertekening

Opdrachtnemer (uitvoerder) tekent voor ontvangst van dit ecologisch werkprotocol en zegt daarmee toe dit protocol na te leven, in het kader van zorgvuldig handelen bij de uitvoering van Bestendig Beheer onder de Omgevingswet.

Naam:

Datum:

Plaats:

Handtekening: